

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
української філології та історії

Протокол № 4 від 24.11.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи
Каріна НЕМАШКАЛО

АКАДЕМІЧНА УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ НАУКОВЦІВ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

**A Освіта
A1 Освітні науки
Третій (освітньо-науковий)
"Освітні, педагогічні науки"**

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

**обов'язкова
українська**

Розробники:
д.філол.н., професор
к.філол.н., доцент
к.філол.н., доцент

Ольга ЧЕРЕМСЬКА
Вікторія СУХЕНКО
Ірина ХОДАРЕВА

Завідувач кафедри
української філології
та історії

Ольга ЧЕРЕМСЬКА

Гарант програми

Олександр ШУМСЬКИЙ

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Академічна українська мова для науковців» спрямована на поглиблення і систематизацію знань аспірантів щодо побудови різножанрових академічних наукових текстів.

Мета вивчення дисципліни: сформувати в аспірантів знання, вміння і навички про сутність академічного професійноорієнтованого спілкування в писемній та усній формах, необхідні для здійснення інноваційної науково-дослідницької діяльності шляхом їх систематизації, поглиблення та закріплення; випрацювати вміння презентувати свої науково-дослідні роботи; вмотивувати їх до пошуку ефективних рішень для ефектного представлення результатів своїх наукових досліджень українською мовою, до самовдосконалення, зокрема, щодо продукування якісних текстів фахового спрямування українською мовою; привчити аспірантів дотримуватися норм української літературної мови, професійної етики та академічної доброчесності.

Завданнями навчальної дисципліни є:

випрацювання власного стилю створення писемних академічних текстів українською мовою (анотацій, тез, статей, дисертацій) на основі розширення свого лексичного запасу завдяки академічній і науковій лексиці, зокрема синонімам та синонімічним структурам, які дають змогу уникнути повторів;

збагачення свого мовлення загальнонавчальними в науковому спілкуванні мовними кліше, покликаними структурувати текст, вводити цитати, посилання та приклади, маркувати свої думки, етично критикувати висловлене іншими, урізноманітнити й зробити оригінальним свій науковий продукт;

удосконалити вміння логічно та критично мислити, аналізувати і синтезувати інформацію, аналізувати й реферувати україномовні та іншомовні джерела за фахом;

сприяти випрацюванню звички в аспірантів дотримуватися норм української літературної мови, професійної етики та академічної доброчесності.

Об'єктом вивчення дисципліни є мовні та стильові норми академічного наукового тексту, наукова термінологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є наукова академічна мова й академічне мовлення.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна, визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH03	СК6
PH04	ЗК4
	ЗК7
	ЗК8
	СК9

PH06	ЗК4
	ЗК8
	СК6
PH07	СК7
PH11	ЗК3
	ЗК4
PH12	СК7

де ЗК3. Здатність до організації та проведення оригінальних наукових досліджень із застосуванням кращих практик у професійній діяльності.

ЗК4. Здатність спілкуватись з науковою спільнотою з метою презентації результатів наукових досліджень та їх оприлюднення державною, англійською та/або іншою іноземною мовою.

ЗК7. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК8. Володіння комунікативними навичками, здатність проявляти емпатію.

СК6. Здатність до впровадження та оприлюднення результатів власних досліджень з педагогіки.

СК7. Здатність до аналізу, узагальнення та застосування міжнародного досвіду у сфері освіти.

СК9. Здатність керувати освітніми практико орієнтованими проектами в освітній сфері.

PH03. Демонструвати навички самостійного виконання наукового дослідження, критичного мислення, відкритості до нових знань, оцінювати результати автономної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток та навчання інших.

PH04. Ініціювати, розробляти та реалізовувати проекти в освітній сфері, управляти ними та здійснювати пошук партнерів для їх реалізації.

PH06. Демонструвати навички наукової комунікації, міжнародного співробітництва, представляти широкій науковій спільноті та громадськості в освітній сфері державною та іноземними мовами в усній та письмовій формі.

PH07. Здійснювати критичний аналіз, узагальнювати результати наукових досліджень, формулювати та обґрунтовувати висновки і пропозиції щодо розвитку концептуальних і методологічних знань в освітній галузі.

PH11. Діяти на основі етичних міркувань та академічної доброчесності в процесі проведення наукових досліджень, оприлюднення результатів та їх впровадження.

PH12. Застосовувати навички планувати та управляти часом підготовки дисертаційного дослідження, формулювати мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, формувати структуру і розробляти план дослідження, використовувати методи дослідження, адекватні досліджуваним процесам і явищам, створювати обґрунтовані та достовірні нові знання через оригінальні дослідження, якість яких відповідає вимогам сучасного розвитку наукових досліджень на міжнародному рівні.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Специфіка академічного мовлення науковця

Тема 1. Академічна мовна культура в професійній діяльності науковця.

1.1. Предмет, мета і завдання навчальної дисципліни, її наукова основа.

1.2. Зміст понять «науковий текст/дискурс», «академічний

текст/дискурс», «інформація наукова», «інформація академічна», «комунікація наукова», «комунікація академічна» в науковій літературі. Академічне письмо як компонент наукового дослідження, його категорійні ознаки, змістове наповнення і способи викладу.

1.3. Шляхи формування мовної особистості науковця.

Мовно-фахові компетенції дослідника. *Комунікативна компетентність* дослідника як сукупність особистісних властивостей, мовних знань і вмінь, що складають прагматикон, комунікативних потреб, настанов, професійно-комунікативних умінь особистості спілкуватися в типових умовах професійної діяльності. *Мовнотермінологічна компетентність*. *Дослідницька компетентність* як сукупність умінь виконувати пошукове, наукове дослідження. *Мовноінформаційна компетентність* дослідника. Словники, довідникові матеріали – невід’ємний складник професійного кола майбутнього дослідника. Робота з інформаційно-пошуковими системами, каталогами бібліотек. *Лексикографічна компетентність* як сукупність загальних і спеціальних теоретичних знань, умінь і навичок роботи зі словниково-довідковими виданнями з науково-дослідною метою. Електронна енциклопедична і словникова література.

1.4. Вимоги до особистості науковця: наукова послідовність, інтелектуальна незалежність, наполегливість, нестандартність мислення, наукова скромність, наукова коректність, стриманість, терпимість, комунікабельність, критично-рефлексивний стиль наукового мислення, наукова дисципліна, наукова толерантність. Авторське право. Наукова добросовісність та етика науковця.

1.5. Мовна культура науковця.

Вияв рівнів мовної культури науковця (рівень мовної правильності, інтеріоризації, насиченості мовою, адекватного вибору, володіння фаховою метамовою).

Мовна майстерність як здатність особистості обирати для викладу своїх думок із можливих варіантів один, найбільш удалий, точний у семантичному і стилістичному відношеннях (з урахуванням мовних норм).

Виховання мовної культури науковця в Україні і за кордоном. Науковий ідіостиль. Науковий діалог.

Тема 2. Основні жанри та структурно-сміслові компоненти академічного тексту та дискурсу.

2.1. Основні компоненти композиції.

Композиційні особливості різних типів наукових робіт (анотацій, тез, статей, дисертацій). Виділення основних структурно-змістових блоків академічного тексту. Визначення основної і додаткової інформації в структурно-змістовій частині академічного дискурсу.

Поділ тексту на абзаци. Єдність змісту і логічна послідовність викладу. Зв’язок речень в абзаці і в тексті. Смісловий аналіз речення. Розташування нової інформації.

2.2. Культура читання академічного тексту.

Професійне читання академічного (наукового) тексту. Типи читання, які передбачають власну письмову діяльність (ознайомче, поглиблене, перекладацько-реферативне). Інформаційно-пошукове, аналітико-критичне, творче читання академічних текстів.

2.3. Академічний метадискурс: контекстуалізовані ключі / якірні засоби, метакомунікативи. Загальновживані мовні кліше, які а) притаманні анотації, вступній частині, методологічній секції, дискусії / частині з викладу основного матеріалу, висновкам; б) покликані структурувати текст, вводити цитати, посилання та приклади, маркувати свої думки, етично критикувати висловлене іншими, урізноманітнити й зробити оригінальним свій науковий продукт

2.4. Композиційно-логічна побудова усної наукової доповіді, виступу.

Підготовка й написання наукової доповіді. Жанри наукового монологічного мовлення (наукова доповідь, виступ, повідомлення). Етапи підготовки наукової доповіді (інтенція, диспозиція, елокуція, меморія, акція, релаксація).

Принципи побудови наукової доповіді: а) стислість, компактність; б) послідовність; в) цілеспрямованість; г) нарощування зусилля; д) результативність. Підготовка до участі в науковій дискусії, полеміці. Позиція автора в текстах наукового стилю.

Тема 3. Термінологія фаху в академічній діяльності науковця.

3.1. Термінологічна система: загальнонаукова, міжгалузева й вузькоспеціальна термінологія.

Місце термінології в системі мови. Роль і функції термінології в комунікативних процесах. Сучасні проблеми української термінології. Поняття загальнонаукової, міжгалузевої та вузькоспеціальної термінології. Синонімія та варіативність в українській термінології. Паронімія економічних термінів.

3.2. Термін, його ознаки та значення в академічному тексті.

Термін та його диференційні ознаки. Класифікації термінів (за сферою використання, за походженням, за структурою). Нормування, кодифікація і стандартизація термінів. Вимоги до терміна.

3.3. Основи стратифікації термінів, професіоналізмів та номенклатурних назв.

Проблеми стратифікації спеціальної лексики. Професіоналізми (науково-технічні, професійно-виробничі, просторічно-жаргонні). Співвідношення термінології, професійної лексики та номенклатури. Основні ознаки номенклатурних одиниць.

3.4. Термінологія сфери інформаційних технологій. Способи творення термінів.

Термінологія обраного фаху. Українські відповідники найпоширеніших іншомовних термінів сфери інформаційних технологій. Способи творення термінів.

Тема 4. Лексичні, граматичні та пунктуаційні особливості письмового академічного мовлення.

4.1. Академічна мовна культура – основа професійної діяльності науковця.

Використання загальнонаукової та фахової термінології, вживання абстрактних і запозичених слів. Логічна основа, тематично зумовлене використання лексики, наявність сталих слів та стандартизованих зворотів.

4.2. Морфологічні особливості академічного (наукового) мовлення.

Абстрагований характер викладу (іменники з абстрактним значенням, віддієслівні іменники та ін.). Перевага відносних прикметників. Аналітична форма вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників. Особливості вживання займенників у науковому стилі. Інформаційне навантаження особових дієслів, стійких дієслівно-іменникових сполук, дієслівних форм у наукових текстах. Функціональний діапазон сполучників і прийменників (градаційні, приєднувальні, зіставні сполучники, обмежувально-видільні прийменники). Використання самостійних частин мови в ролі прийменників і сполучників.

4.3. Синтаксис академічного тексту, проблеми пунктуації.

Активні конструкції речення. Пасивні конструкції на *-но*, *-то* на означення результативності. Особливості вживання складносурядних і складнопідрядних речень в академічному тексті. Форми передачі чужої мови (пряма, непряма мова, цитата) у науковому стилі.

4.4. Текст або надфразна синтаксична єдність у науковому стилі.

Загальновизнані ознаки тексту (цілісність, зв'язність, структурна організація, завершеність). Синтаксична побудова академічного тексту: прості ускладнені речення, складні речення, складне синтаксичне ціле. Порядок слів. Наявність однорідних членів речення, дієприкметникових і дієприслівникових зворотів, вставних та вставлених конструкцій. Стилістичні вимоги до оформлення академічного тексту.

Тема 5. Бібліографічний опис джерел, цитування та покликання в академічному тексті.

5.1. Типи інформаційних джерел та ілюстративного матеріалу.

Вітчизняний стандарт (APA style). Вихідні дані наукового продукту в українськомовних та іноземних виданнях. Поняття друкованого та авторського аркушів.

5.2. Цитування і засоби зв'язку в наукових дослідженнях.

Цитування. Види цитат: цитати-тези або докази; цитати-аргументи. Загальні вимоги до цитування. Цитування з першоджерел. «Непряме» цитування. Типові помилки при цитуванні. «Некоректне цитування» з наукових джерел. Копіювання і плагіат. Мовні кліше при цитуванні наукових джерел. Умовні позначення. Скорочення. Оформлення прізвищ та ініціалів у науковому тексті та у списку використаних джерел.

5.3. Оформлення списку використаних джерел.

Сучасні вимоги та стандарти щодо оформлення бібліографічного опису. Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Оформлення списку використаних джерел: у порядку появи покликань у тексті; в алфавітному порядку. Оформлення електронних джерел інформації.

5.4. Академічний плагіат та шляхи його запобігання.

Академічний етикет. Правила дотримання академічної доброчесності та заходи щодо попередження й виявлення плагіату. Види академічного плагіату та причини їх виникнення (повний плагіат, плагіат на основі джерела, само- або автоплагіат, прямий, мозаїчний, випадковий плагіат, перефразування тексту, неточне авторство). Рекомендації щодо уникнення плагіату.

Тема 6. Культура академічного спілкування та мистецтво презентації наукової роботи.

6.1. Академічні контакти і самопрезентація.

Академічне спілкування, академічна мобільність у діяльності науковця. Короткі і розгорнуті біографічні дані дослідника. Резюме (CV). Заявки, апікаційні форми на участь у конференціях, семінарах, літніх школах. Короткі і розгорнуті тези доповідей.

6.2. Електронне листування з організаторами академічних заходів.

Етикет академічного електронного листування. Культура комунікації з рецензентами, редакторами, видавцями. Типи електронних листів: лист-запит, інформаційний лист.

6.3. Композиційні та мовностилістичні особливості електронних повідомлень.

Нові формати наукової комунікації (онлайн-семінари, онлайн-дискусії, онлайн-конференції, онлайн-захисти). Пасивне й активне сприйняття інформації, інтерактивне спілкування. Використання соціальних мереж для встановлення академічних контактів і обміну науковою інформацією. Майстерність презентації проміжних результатів наукового дослідження, використання ефективних демонстраційних засобів.

6.4. Фонетико-інтонаційні особливості усного академічного мовлення.

Різноманітність тональних рисунків у виступі, логічний наголос, психологічні та логічні паузи. Нормативність словесного наголошування. Порядок слів як засіб актуального членування висловлювання, досягнення комунікативної мети. Комунікативні властивості наукової мови (повна вимова звуків, переважно розповідна інтонація, уповільнений темп мовлення).

Змістовий модуль 2. Культура академічного письмового мовлення науковця.

Тема 7. Наукова стаття – самостійний жанр академічної комунікації.

7.1. Презентація проміжних або прикінцевих результатів

дослідження в науковій статті.

Вимоги до змісту, форми, мови наукової статті. Основні компоненти наукової статті. Обсяг наукової статті. Види наукових статей: за змістом, читацьким призначенням, кількістю авторів.

7.2. Методи написання та вимоги до оформлення наукової статті.

Методи написання статті: конструктивно-синтетичний; критико-аналітичний. Етапи роботи над науковою статтею. Визначення мети написання статті. Структура наукової статті. Основні вимоги до оформлення наукової статті. Складання розгорнутого плану наукової статті. Самоконтроль виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях. Цитування у статті.

7.3. Структура наукової статті.

Компоненти вступу: постановка проблеми, її актуальність; науково-практичне значення того, що досліджуватиметься в основній частині, методи дослідження, джерельна база; аналіз останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання означеної проблеми і на які спирається автор; виділення питань, яким присвячено статтю; формулювання мети і завдання статті. Визначення використовуваних у статті термінів. Основна частина статті: повне обґрунтування отриманих результатів. Висновки статті: узгодженість між назвою, метою, завданнями і висновками. Досягнення мети статті. Типові помилки у формулюванні висновків. Перспективи подальших розвідок з питань, що розглядаються.

Тема 8. Сучасні вимоги до написання й оформлення дисертаційної роботи.

8.1. Оформлення структурних компонентів дисертації.

Формулювання назви дисертації. Вимоги до структурних компонентів дисертації (титульний аркуш з темою, іменем автора та реквізитами, анотація; зміст (план роботи); умовні скорочення (якщо вони в роботі наявні); вимоги до оформлення числової інформації, переліків та скорочень; основна (текстова) частина. Основні функції й характеристики вступу академічного тексту. Академічно грамотне обґрунтування актуальності теми, висвітлення стану розроблення проблеми, формулювання об'єкта, предмета, мети та завдань.

Способи викладу змісту дослідження (послідовний, орієнтований на цілісність, вибірковий). Стислість викладу. Мовна майстерність. Види приміток. Доцільність використання та правила оформлення приміток в авторському тексті. Оформлення висновків, додатків (таблиць, ілюстрацій) і списку використаних джерел.

Типові мовні звороти підрозділів дисертаційної роботи. Формальнологічний спосіб викладу матеріалу, що відображається у системі мовних засобів, фразеологічні звороти та синтаксичні засоби дисертації.

8.2. Мовні недоліки в тексті дисертації.

Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Експресивно забарвлені слова в неекспресивному мовленні,

немотивоване використання розмовних, просторічних слів, застарілих слів і неологізмів, неправильне вживання слів з переносним значенням. Помилки у вживанні наукових зворотів, синонімів, неправильне використання термінологічної лексики. Причини мовних огріхів. «Екологія» наукової мови.

8.3. Написання й оформлення анотації дисертаційного дослідження.

Структурні частини анотації. Вимоги до тексту анотації. Особливості використання синтаксичних конструкцій, граматичних зворотів. Викладення матеріалу в анотаціях. Оформлення висновків, додатків і списку використаних джерел.

8.4. Апробація та публічний захист результатів академічної науково-дослідницької праці.

Підготовка виступу і доповіді на захисті дисертації. Доповідь здобувача наукового ступеня (загальна характеристика роботи, характеристика проведеного дослідження, результати і висновки). Обґрунтування суперечливих тверджень, розгорнуті й аргументовані відповіді на критичні зауваження та поставлені запитання.

Тема 9. Культура академічного рецензування.

9.1. Особливості укладання наукового відгуку.

Науковий відгук як стисла форма письмової оцінки наукової роботи (кандидатської чи докторської дисертації). Види відгуків. Обсяг відгуку та рецензії. Вимоги до відгуку-характеристики: оцінювання актуальності повноти і завершеності роботи, напрямів упровадження одержаних результатів. Характеристика рівня розвитку дослідницьких навичок, ступеня самостійності, умінь організувати роботу над змістом структурних частин. Мовні кліше для написання відгуку та рецензії.

9.2. Основні функції та характерні ознаки наукової рецензії.

Відгук-рецензія, його функції (інформувальна, оцінювальна, прагматична, рекламна). Наукова рецензія як спеціальний текст-аналіз наукового джерела (джерел), розрахований на певне коло фахівців.

Тематичні блоки наукової рецензії: автор, уявний адресат, призначення, основні прийоми. Обґрунтування цінності отриманих результатів і висновків, їх відповідність поставленим цілям і завданням, оцінювання новизни практичної частини.

Вимоги до відгуку-рецензії. Наукова коректність і доброзичливість рецензента. Аргументування зауважень. Загальна оцінка роботи. Формулювання висновків з урахуванням виду і жанру рецензованого наукового джерела, його мети і поставлених автором завдань.

9.3. Редагування тексту рецензії.

Перевірка тексту рецензії на узгодженість між змістом і формою та на відповідність чинним мовним/мовленнєвим нормам.

Тема 10. Логічні, лексико-граматичні та стилістичні основи редагування академічного тексту.

10.1. Редагування академічного тексту щодо дотримання логічних норм.

Види редагування: вичитування; скорочення; оброблення; перероблення. Типологія помилок в академічних наукових текстах. Вимоги до назви наукової роботи: відповідність означеній проблемі, лаконічність, однозначність, конкретність. Узгодження назви і змісту розділів з темою дослідження. Змістова насиченість і змістова коректність наукової інформації в основній частині. Збереження концептуальної ідеї дослідження. Логіка переходів від одного параграфа до іншого. Стилiстична одноманiтнiсть формулювань. Дотримання принципу авторської скромності. Висновки наукової роботи: узгодженість між назвою, метою, завданнями і висновками. Типові помилки в цитуванні.

10.2. Типові недоліки в оформленні академічної наукової роботи.

Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнєва недостатність і надмірність. Експресивно забарвлені слова в неекспресивному мовленні, недоречне використання розмовних, просторічних слів, застарілих слів і неологізмів, неправильне вживання слів із переносним значенням. Помилки у вживанні наукових зворотів, синонімів, неправильне використання запозиченої лексики. Граматичні помилки: помилки словотворення; в утворенні форм іменників, прикметників, займенників, дієслів. Порушення принципу узгодження, керування, зв'язку між підметом і присудком. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами. Змішування прямої і непрямої мови. Усунення пунктуаційних недоліків.

10.3. Стилiстичнi вимоги до оформлення тексту дослідження.

Уникнення надмірного вживання складних словесних конструкцій, відступів від загальноприйнятої термінології, тавтології, плеоназму. Невмотивоване калькування лексем, фразем; невимотивовані запозичення. Уникнення одноманітності початків речень і абзаців, описовості, зайвої інформації.

10.4. Редагування перекладеного академічного тексту.

Адекватність перекладу термінів галузі, відповідність стійких сполук науковому стилю. Основні недоліки машинного перекладу наукових текстів (нееквівалентність транслітерації власних назв, недостатнє використання граматичних трансформацій, надмірна буквальність, некоректність перекладу цитат і прямої мови). Причини виникнення помилок під час комп'ютерного перекладу та способи їх уникнення.

Перелік практичних занять за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Перелік практичних занять

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1. Академічна мовна культура в професійній діяльності науковця.	Визначення ролі та функцій академічної мовної культури в науковій діяльності.
Тема 2. Основні жанри та структурно-сміслові компоненти академічного тексту та дискурсу.	Практичне застосування вміння моделювати зв'язний академічний текст / дискурс з урахуванням структурно-сміслових, жанрово-композиційних особливостей та принципів текстової організації.
Тема 3. Термінологія фаху в академічній діяльності науковця.	Практичне застосування фахової термінології сфери інформаційних технологій. Практичне застосування термінографії спеціальності А1 Освітні науки.
Тема 4. Лексичні, граматичні та пунктуаційні особливості письмового академічного мовлення.	Визначення лексичних, граматичних, та пунктуаційних особливостей письмового академічного тексту. Практичне застосування знань граматичних та орфографічних норм сучасної української літературної мови в академічному спілкуванні. Робота з академічними текстами.
Тема 5. Бібліографічний опис джерел, цитування та покликання в академічному тексті.	Визначення видів академічних наукових робіт. Практичне застосування чинних державних стандартів щодо опису джерел, оформлення цитат та посилань, укладання бібліографії дослідницької роботи; дотримання відповідних вимог щодо цитування з першоджерел, «непрямого» цитування, «некоректного цитування» з наукових джерел.
Тема 6. Культура академічного спілкування та мистецтво презентації наукової роботи.	Практичне оволодіння культурою ведення академічної дискусії, полеміки, самопрезентації; етикетом академічного електронного листування; культурою комунікації з рецензентами, редакторами, видавцями; уміннями аргументувати дослідницьку думку на доказовій основі.
Тема 7. Наукова стаття – самостійний жанр академічної комунікації.	Практичне застосування вміння створювати та редагувати текст наукової статті згідно з вимогами наукового стилю, зокрема з використанням інформаційних технологій.
Тема 8. Сучасні вимоги до написання й оформлення дисертаційної роботи.	Практичне оволодіння навичками оцінювання послідовності, логічності викладу матеріалу, аргументованості висновків, правильності мовностилістичного оформлення академічного тексту; уміннями критичного аналізу взаємозв'язку змісту і форми тексту дисертації.
Тема 9. Культура академічного рецензування	Підготовка академічного відгуку, рецензії на визначені теми.
Тема 10. Логічні, лексико-граматичні та стилістичні основи редагування академічного тексту.	Практичне застосування навичок редагування академічного (наукового) тексту відповідно до вимог наукового стилю; самоконтролю виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях. Захист презентації із фахової теми.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1	Вивчення теоретичного матеріалу. Підготовка до усного опитування
Теми 1–9	Підготовка до практичних занять
Теми 1–9	Виконання самостійних (домашніх) робіт
Тема 1–5	Підготовка до написання МКР
Теми 1–10	Підготовка до написання екзаменаційної роботи

Кількість годин лекційних, практичних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни викладач застосовує такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний (теми 1, 2, 4, 6, 7, 8), проблемно-пошуковий (теми 2, 3, 4), евристичний (теми 9, 10), дослідний (теми 5, 8, 9, 10) репродуктивний (теми 2, 3, 5, 8), а також метод проблемного викладу (теми 4, 5, 8). Для активізації та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів застосовуються проблемні лекції, презентації, бесіди.

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти викладач у процесі викладання навчальної дисципліни «Академічна українська мова для науковців» застосовує технології змішаного навчання, активних та інтерактивних навчальних технологій, серед яких: практичні заняття проблемного характеру, робота в малих групах, мозкові атаки, презентації, дискусії. При цьому викладач використовує комунікативні методи навчання.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100-бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи й оцінюється сумою набраних балів. Максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль охоплює семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену (іспиту), складання якого здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним, – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються такі контрольні заходи: виконання індивідуальних завдань за темами, зокрема виконання вправ (40 балів), виступ із презентацією (10 балів); підсумкова контрольна робота (10 балів).

Семестровий контроль: екзамен (іспит) – 40 балів.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни з формою семестрового контролю екзамен (іспит)).

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ 1

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Третій освітньо-науковий рівень вищої освіти

Спеціальність А1 Освітні науки

Академічна українська мова для науковців

1. Відредагуйте неточності авторських формулювань та запишіть правильні варіанти (максимальна кількість балів за виконання цього завдання – 5 балів).

1. Стаття включає фрагмент україномовного тексту та його переклад на англійську мову.
2. Для досягнення поставленої мети були поставлені і виконані наступні завдання...
3. У дослідженні нами було проаналізовано наступні точки зору на досліджувану проблему.
4. Головним завданням даної роботи є – закріплення та поглиблення знань на вказану тему, систематизація та розширення знань в цій галузі, ознайомлення з різними поглядами різних дослідників.
5. У дослідженні подано надзвичайно цікаві приклади та факти.

2. Виправте помилки в оформленні бібліографічних описів відповідно до чинних норм (максимальна кількість балів за виконання цього завдання – 5 балів).

1. Аксьонова І. В. Статистичний аналіз тенденцій в промислових міжрегіональних диспропорціях / І. В. Аксьонова // Економіка та суспільство. – 2024. № 62.
2. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Методичний підхід до комплексного оцінювання функціонування промислового сектору економіки на мезорівні. Регіональна економіка. – 2022. – №1. – С. 62–71. Режим доступу: https://re.gov.ua/re202201/re202201_062_IshchukSO_SozanskyiLY.pdf (дата звернення 03.02.2024)
3. О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко. Міжнародні відносини та світова політика. Навч. посіб. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – 2020. – 200 с.
4. Петряєва З. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки : навч.-практ. посіб. / З. Ф. Петряєва, Г. А. Іващенко. Х. – ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – 2017. 241 с.
5. Черемська О. Відхилення від чинних норм у наукових економічних текстах. *Культура слова*. – 2023, № 1(98). – С. 149–160. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001429583>

3. Наведіть 5 термінів свого дослідження і сформулюйте загальноприйняте або Ваше визначення цих термінів (максимальна кількість балів за виконання цього завдання – 5 балів).

4. Доберіть і запишіть 2-3 аргументи, щоб підтвердити або спростувати наведену думку (максимальна кількість балів за виконання цього завдання – 10 балів).
Формування молодого вченого залежить від постійної самоосвіти.

5. На прикладі фрагменту запропонованого наукового тексту прокоментуйте специфічні ознаки власне наукового (академічного) підстилю (максимальна кількість балів за виконання цього завдання – 15 балів).

«Сучасні виклики системного характеру в соціальній сфері (поляризація доходів населення, розповсюдження бідності, масова міграція тощо) спричиняють дискусії про невідповідність існуючої соціально-економічної системи сучасним реаліям. Тому актуальним стає створення оновленої соціально-економічної доктрини, яка б вирішувала питання регулювання доходів населення, підвищення рівня та якості життя, зниження соціальної напруги у суспільстві тощо.

Ринкова економіка не є незмінною системою економічних відносин. Сьогодні на розвиток як економічно розвинених країн, так і країн, що розвиваються, визначальний вплив здійснюють саме соціальні чинники. Їх вплив розповсюджується на різні сфери суспільного життя, призводить до зміни структури суспільних потреб, поведінки споживачів, напрямів економічної діяльності. Такі тенденції свідчать про трансформацію ринкової економіки в соціально орієнтовану ринкову економіку та «соціалізацію» економічної системи.

За теперішнього часу вже доведено, що соціальна спрямованість охоплює всі сфери економічного життя, а осередком соціально-економічного розвитку сучасної держави стає людська особистість з її мінливими потребами.

У зв'язку з цим особливої актуальності набувають дослідження, спрямовані на створення наукового підґрунтя соціальної економіки як найсучаснішої концепції розвитку суспільства» (<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/19017>).

Критерії оцінювання

Екзаменаційний білет з навчальної дисципліни «Академічна українська мова для науковців» містить 5 завдань, кожне з яких оцінюється визначеною кількістю балів, відповідно до рівня їх складності.

Перше завдання оцінюється в 5 балів (за кожне правильно відредаговане речення 1 бал); друге завдання – 5 балів (за кожну позицію правильно виправленого бібліографічного опису 1 бал); третє завдання – 5 балів (за кожен наведений термін і правильно сформульовані до нього визначення 1 бал); максимальна оцінка четвертого завдання – 10 балів (за зміст – 6 балів, де враховується повнота розкриття питання, інформаційна насиченість, ясність і об'єктивність викладу, конкретність, логічна послідовність, доказовість, переконливість, аргументованість; за мовне оформлення – 4 бали); максимальна оцінка п'ятого завдання – 15 балів (за правильну характеристику специфічних ознак власне наукового (академічного) підстилю – 11 балів; за мовне оформлення – 4 бали).

Сумарна кількість балів складає 40 відповідно до кваліфікаційних вимог до докторів філософії спеціальності А1 Освітні науки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Академічне письмо : навч. посіб. / Т. М. Костирко, С. В. Ларенкова, І.В.Бондар, М. С. Жигалкіна. Миколаїв : НУК, 2022. 116 с.
2. Колоїз Ж. В. Основи академічного письма : навч. посіб. 2-ге вид., доповн. і перероб. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2024. 143 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10679>
3. Кузнецова Г. П., Корчова О. М., Кухарчук І. О., Холявко І. В. Культура мовлення та риторика : навч. посіб. Глухів : Глухівський ПНУ ім. О. Довженка, 2020. 324 с.
4. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень [Електронний ресурс] : навч. посіб. Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Електрон. текстові дан. (9,76 МБ). Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 866 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23346>
5. Ткачук О. В., Наконечна Л. Б. Сучасне українське наукове мовлення : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2018. 160 с.
6. Черемська О. С., Сухенко В. Г. Українська мова (за професійним спрямуванням) [Електронний ресурс] : підручник. Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Електрон. текстові дан. (3,38 МБ). [2-ге вид., випр. та допов.]. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2024. 389 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/33695>

Додаткова

7. Горошкіна О., Груба Т. Українська наукова мова: теорія і практика : навч.-метод. посіб. Суми : Університетська книга, 2023. 108 с.
8. Мовна особистість в освітньому просторі: монографія / за заг. ред. І. Д. Пасічника. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 142 с.
9. Академічна доброчесність: практичний досвід : зб. наук. праць / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2023. Вип. 4. 125 с.
10. Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитися і правильно говорити : навч. посіб. / за заг. ред. О. Сербенської. 5-те вид., допов. і переробл. Львів : Апріорі, 2023. 304 с.
11. Баган М. П. Культура української наукової мови : посібник для самостійної роботи студентів. Видавничий центр КНЛУ, 2022. 48 с.
12. Зелінська Н. В. Зберігаючи красу наукового пошуку (алгоритм оцінювання та редагування наукових текстів). Обрії друкарства. 2020. № 1 (8). URL : <http://horizons.vpi.kpi.ua/article/view/190090/193798>
13. Кизим М. О., Дороніна М. С., Хаустова В. Є. Методологія і технологія наукових досліджень. Економічні науки (у схемах, визначеннях, прикладах) : навч. посіб. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2022. 56 с.
14. Кучеренко Ірина. Нова редакція Українського правопису: шляхи

впровадження у фахове мовлення педагога : навчальний посібник. Біла Церква. БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2024. 120 с. URL:

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743828/2/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%202024.pdf>

15. Мартинюк О. М. Академічне письмо (конспект лекцій) : навч.-метод. вид. Луцьк : Вежа, 2021. 48 с.

16. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. СНАУ, 2020. 220 с. URL: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf

17. Мінчак Г. Б. Типологія помилок : навч.-метод. посіб. Вид. центр КНЛУ, 2023. 136 с.

18. Сметана І. І., Сухенко В. Г. Особливості термінології сучасного економічного дискурсу. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця* : матеріали V науково-практичної конференції / тези доповідей, 26–27 листопада 2020 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 372–373. URL: https://skced2020.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/hneu-lystopad_-2020-pechat.pdf#page=372

19. Черемська О. Відхилення від чинних норм у наукових економічних текстах. *Культура слова*. 2023. № 1(98). С. 149–160. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001429583>

20. Черемська О. С., Сухенко В. Г. Освітні інновації у формуванні професійної мовнокомунікативної компетентності креативної особистості в умовах кризових викликів. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фах. журнал. 2024. №6 (219). С. 80–89. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/34681>

21. Черемська О.С., Ходарева І.М. Етапи формування термінології видавничо-поліграфічної справи (XX – поч. XXI ст.). *Лінгвістичні дослідження* : збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2024. Вип. 61. С. 107–123. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/35250>

22. Шелепкова І. М. Лінгвістичний аналіз української термінології бізнесу як цілісної системи. *Науковий журнал «Закарпатські філологічні студії»*. Ужгород : «Гельветика», 2023. Вип. 30. С. 176–181. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30698>

23. Шелепкова І. М. Системний аспект економічної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Вип. 45. Т. 1. Одеса : Гельветика, 2020. С. 175–180. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25546>

24. Cheremaska O., Sukhenko V., Kunch Z., Kharchuk L., Nikulina N. Educational innovations in the formation of professional linguistic and communicative competence of a manager in conditions of crisis challenges. *Studies in Systems, Decision and Control*. 2025. Vol. 578 : Developments in information and knowledge

management systems for business applications. Vol. 8. P. 441–465. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-80935-4_21

25. Fedushko S., Syerov Yu., Kolos S., Smetana I. Impact of Content-Driven Strategies on Brand Development via Social Networks. *Studies in Systems, Decision and Control*. 2025. Vol. 602 : Developments in information and knowledge management systems for business applications. P. 351–370. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-95955-4_19

Інформаційні ресурси

26. Кодекс академічної доброчесності ХНЕУ ім. С. Кузнеця. URL: <https://www.hneu.edu.ua/aspirantura-akademichna-dobrochesnist-aspirantiv/>

27. Національний банк стандартизованих науково-технічних термінів. – [Електронний ресурс]. URL: <https://data.gov.ua/dataset/eec5fc93-e676-48dd-8239-49d1ec407c35/resource/21a4540e-c3d0-4bc3-9f5a-4920804f1cd8>

28. Терміни та його ознаки. Термінологія як система. [Електронний ресурс]. URL: <https://sbc.ptngu.com/20L10P5.html>.

29. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця за дисципліною «Академічна українська мова для науковців». URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=11754>